

Bronzealderbebyggelse med udsigt

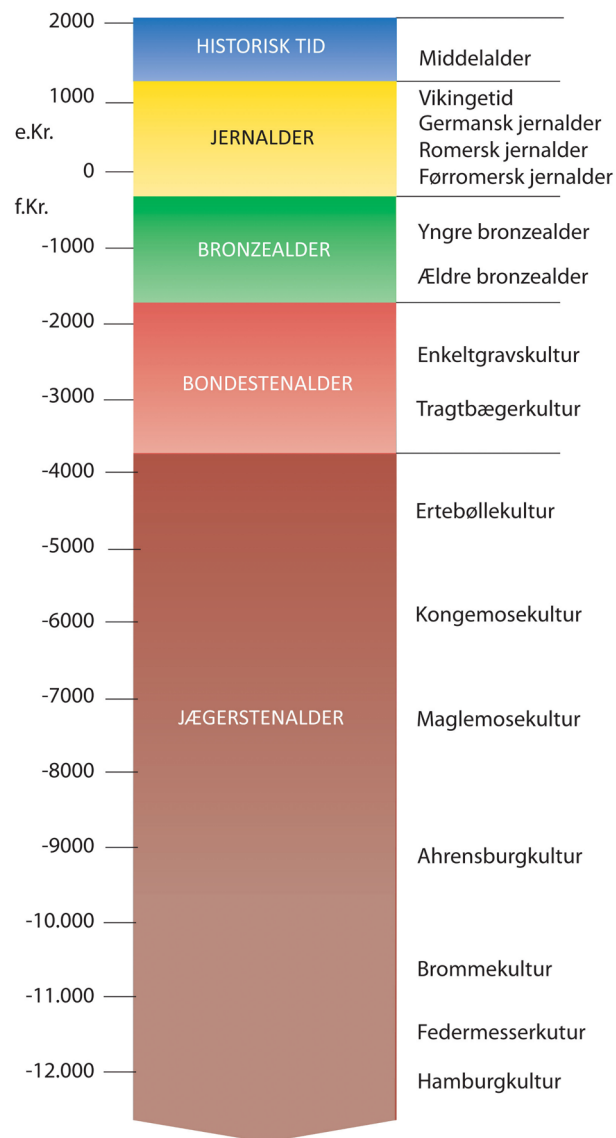
Arkæolog Peter Thomsen

Figur 1. Ornamenteret keramik fra kogestensgrube.

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	5

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport giver et overblik over museets arkæologiske udgravning i det vestlige Frejlev i efteråret 2021. Under udgravningen undersøgte arkæologerne tomterne af elleve treskibede langhuse, som har ligget med udsigt over Limfjorden. Husene dateres fra slutningen af yngre bronzealder og førromersk jernalder ca. 750 – 150 f.Kr.

Undersøgelsens baggrund

Da Skovly Ejendomme A/S ønskede at byggemodne et 7,1 ha stort område, udførte museet en forundersøgelse på det pågældende areal. I løbet af forundersøgelsen blev det konstateret, at det blev nødvendigt at indstille tre fundområder til en egentlig arkæologisk udgravning. Fundområderne havde et samlet areal på 5.092 m². Skovly Ejendomme A/S ønskede fundområderne udgravet og museet påbegyndte udgravningen i oktober 2021.

Lokalområdet i oldtiden

De tre fundområder ligger på den nordlige kant af en flad bakke, som umiddelbart mod nord falder ned til de flade engarealer, som i dag ligger på den hævede fjordbund på kanten af Limfjorden. På overgangen mellem bronzealderen og jernalderen for 2500 år siden lå Limfjorden højere i forhold til det omkringliggende landskab, og derfor løb en fjordarm næsten helt ind til Frejlev og de udgravede fundområder. Ud fra tidligere udgravninger omkring Frejlev kan det ses, at bakken og den nordlige skåning, som i store dele af oldtiden har udgjort en del af den sydlige Limfjordsbred, har været beboet. Under en udgravning længere ned af bakken mod nord, er der udgravet en bebyggelse, som har lagt samme sted fra begyndelsen af bronzealderen til midt i jernalderen. Fund af flinteredskaber i området viser også, at der boede mennesker på stedet i stenalderen. Spredt på bakken ligger en række gravhøje fra især bronzealderen, og i århundrederne efter har disse høje ligget som markante monumenter på kanten af Limfjorden og omkring bebyggelserne.

Bebyggelsesmønstret i slutningen af bronzealderen og begyndelsen af jernalderen, er kendetegnet ved af enkelte gårde i form af langhuse, som flytter rundt i landskabet. Dette er også tilfældet her og de udgravede langhuse har været en del af samme lokalsamfund, som bebyggelsen længere nede af bakken.

Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen blev der registreret spor efter elleve langhuse og et mindre antal gruber og kogestensgruber i de tre udgravede fundområder. Langhusene har ligget spredt i fundområder, hvilket er helt normalt for perioden de stammer fra. Langhusene har alle været opbygget af to rækker af tagbærende stolper, som har holdt taget oppe og været orienteret øst/vest. Enkelte af husene har spor af indgange i form af stolpehuller på siden af husets langsider. Der er ikke bevaret spor efter vægge, hvilket er meget typisk for huse af denne type i Nordjylland. Kigger man på langhusenes længde kan de inddeles i to grupper. Den første gruppe består af tre store langhuse på mellem seksten og tyve meter med indgange på begge sider i form af stolpehuller. Den anden gruppe består af fem små simple bygninger på mellem fem og ni meter. Husene har hovedsageligt været brugt til beboelse, med der kan f.eks. også være holdt dyr i dem. De store langhuse har sandsynligvis haft både en beboelses- og en staldende, hvilket kan ses ved hus A497, hvor der er registreret en grebning, i form af en svag nedgravning med rester af brolægning, i den østlige ende.

Arkæologisk udgravning

Bliver der ved forundersøgelsen af et areal fundet spor af fortidsminder, bliver disse områder indstillet til arkæologisk udgravning. Arkæologerne dokumenterer de sidste levn fra fortiden, inden de ødelægges eller forsvinder ved anlægsarbejdet.

Det øverste jordlag - muldlaget - fjernes med gravemaskine. Alt hvad der ligger i muldlaget er rodet rundt af landmandens plov, og er derfor ku sjældent interessant for arkæologer. Under muldlaget kommer den lysere undergrund til syne. Her har plogen ikke nået ned - sporene efter oldtiden ligger stadig uforstyrrede.

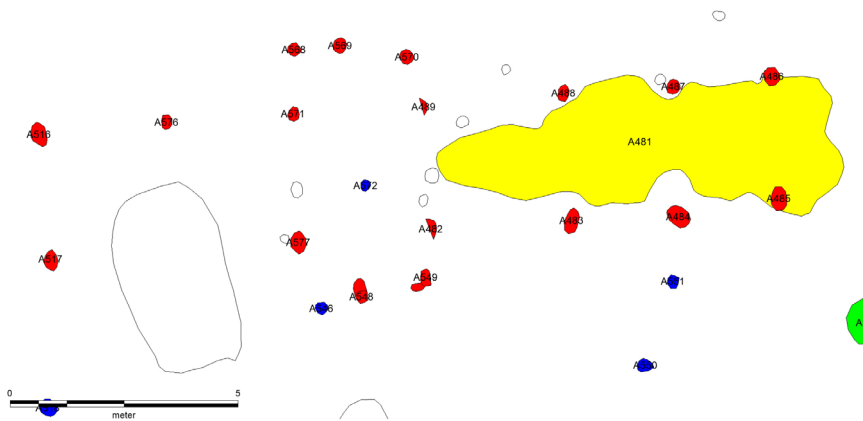
I søgegrøfterne fremstår de forhistoriske anlæg som mørke pletter i den lyse undergrundsjord. De mørke pletter er der, hvor man har gravet huller i forhistorisk tid. Hullerne er blevet fyldt op med organisk materiale, trækulsholdig jord eller sten, og kaldes samlet for anlæg.

Anlæggene måles op med GPS og får et navn eller nummer, så man kan få en oversigt over sporene. Hvis stolperne ligger i et bestemt mønster, er de fx rester af et hus eller et hegn.

For at være sikker på hvad de mørke pletter er, graves den ene halvdel væk. Herved fås et tværsnit gennem anlægget - en såkaldt profil. Profilen tegnes og beskrives. Tegningen opbevares, så man altid kan vende tilbage og se, hvordan netop dette anlæg så ud, også når selve anlægget for længst er gravet væk.

Ud fra profilen kan man se formen, bredden og dybden på det, der har været gravet ned. Man kan også være heldig at finde små tabte, udsmidte eller muligvis ofrede ting i hullerne, som kan være med til at tidsbestemme anlægget.

Efter undersøgelsen registreres fundene, og der udarbejdes en rapport, hvor der redegøres for, hvad der er fundet på området. Herefter frigives arealet normalt til anlægsarbejde.

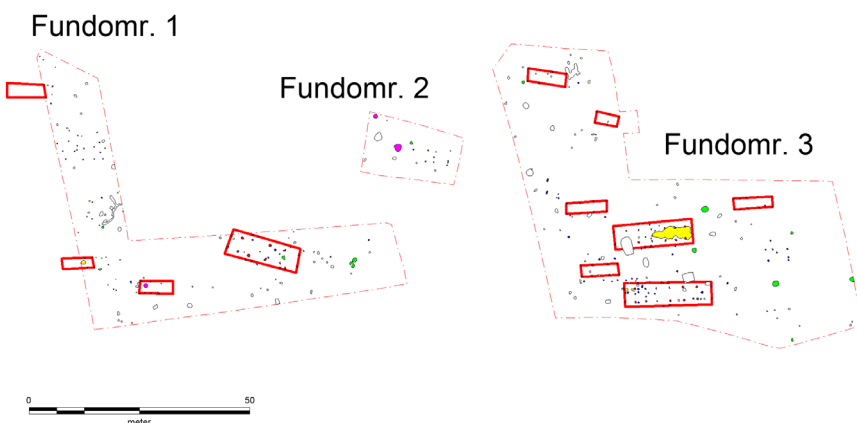

Figur 2. Hus A494. Tagbærende stolper og indgangsstoelper (rød), stolpehuller (blå), grebning (gul) og grube (grøn).

Husene dateres til slutningen af yngre bronzealder og førromersk jernalder ca. 750 – 150 f.Kr. Husene er dateret ud fra deres udformning, keramikskår fundet i enkelte af husenes stolpehuller, og C14-dateringer.

Ud over at datere husene bidrog C14-dateringerne med en uventet bonusinformation, da ti af dateringerne lå i bondestenalderen. Dette var uventet, da ingen af anlæggene og husene på udgravningen stammer fra bondestenalderen. De nærmeste udgravede huse fra denne periode ligger flere hundrede meter mod nord. En mulig forklaring på de mange dateringer fra bondestenalderen kan være behovet for landbrugsjord til at dyrke de nye afgrøder. For at gøre plads til marker kan bondestenaldermenneskene have brændt den eksisterende skov ned, hvilket så kan have efterladt en masse trækul. Denne trækul har også lagt i jorden i begyndelsen af jernalderen, hvor noget af det kan være endt i stolpehullerne til husene, hvilket har ført til de noget uventede dateringer.

På udgravningen var det meget sparsomt med fund. Keramikskår findes ellers ofte i store mængder på bopladser fra samme periode. I to stolpehuller i to forskellige huse blev der dog fundet resterne af lerkar. De to lerkar kan være sat ned i stolpehullerne som en form for husoffer i forbindelse med, at huset blev bygget.

Figur 3. Oversigtskort over de tre udgravede fundområder. De udgravede huse er markeret med rød og gul, gruber med grøn og kogestensgruber med lilla.

Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejdsrum og til opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftes med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

¹⁴C datering

Alle levende organismer optager det radioaktive kulstof ¹⁴C. Når organismen dør stopper optagelsen og den mængde ¹⁴C, der er blevet optaget begynder at henfalde til ikke-radioaktivt kulstof ¹²C. Efter 5730 år er kun halvdelen af den oprindelige mængde ¹⁴C tilbage. Måler man mængden af ¹⁴C i en prøve, kan man således regne ud, hvornår organismen døde. Man må dog regne med en usikkerhed på mindst 100 år i ¹⁴C-dateringer.

Sammenfatning og perspektivering

Udgravningens resultat kan sættes sammen med de tidligere arealer som er blevet udgravet omkring Frejlev i de senere år. Indtil videre er der blevet undersøgt et areal på over 42 hektar, der strækker sig fra bunden af bakken på kanten, hvor Limfjorden nåede ind til i oldtiden, til toppen, hvor den nye udgravning netop er udført. På disse 42 hektar er der udgravet bebyggelser fra bondestenalderen til midt i jernalderen, hvilket viser at Frejlev også var et attraktivt sted at bo i oldtiden.

Fremtidige udgravninger omkring Frejlev vil bidrage yderligere til vores forståelse af bebyggelsesudviklingen på stedet og omkring Limfjorden i oldtiden

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Jensen, Jørgen. 2002. *Danmarks Oldtid. Bronzealder 2.000-500 f.Kr.*

Gyldendal

Jensen, Jørgen. 2003. *Danmarks Oldtid. Ældre Jernalder 500 f.Kr.-400 e.Kr.*

Gyldendal

Udgravningsdata

Blæsdal, Frejlev

- Nordjyske Museer jnr. ÅHM 7376
- Udgravningsperiode: 20. oktober til 21. november 2021
- Fund & Fortidsminder: 12.05.04 sb 80
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 21/01531
- Bygherre: Skovly Ejendomme A/S
- Undersøgt areal: 5.092 m²
- Deltagere i udgravningen:
  - Arkæolog Peter Thomsen
  - Arkæolog Sanne Thoudal Laustsen
  - Arkæolog Franek Satalecki
  - Arkæolog Daniel Thorn Kirstein
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg